

Dünyada ve Ülkemizde

Palyatif Bakım

Uzm. Dr. Sinan İbiş
Medikal Turizm Derneği
Başkanı

Palyatif bakım konusu yaşlılarına hizmet konusunda henüz olgunlaşma evresine geçememiş ülkemiz için oldukça yeni, yaşlılarına hizmetleriyle uzun yıllar bakımda uzmanlaşmış ülkeler için ise oldukça eski ve mutidisipliner içeriği ile oldukça eski bir uygulama konusudur.

Sosyal devlet olmak konusunda oldukça mesafe kat etmiş, diğer bir deyimle gelişimini birçok yönden tamamlamış ülkelerde palyatif bakım; palyatif bakım hizmetlerini verenler ile, bu hizmetleri alarak yaşayan ve ölen kişilerin yaşam kalitesini yükseltmek için kilit bir yaklaşım olarak yaygın olarak kabul edilmiştir.

Her yaşlı insan onuruna yakışır bakım hizmetini alma hakkına sahiptir..

Nitekim Dünya Sağlık Örgütü, yaşamı sınırlayan bir hastalıkla yaşayan herkesin, Dünya Sağlık Asamblesi'nde geçirilen palyatif bakım hakkındaki son kararda özetlendiği üzere; bireye özgü, kaliteli ve sorunları hafifletici bakıma erişmesi gerektiğini kabul etmektedir.

Günümüzde her yıl yüzbinlerce insan yaşlılığın en büyük kabusu halk arasında bunama olarak bildiğimiz Demans ve Demansın en büyük sebeplerinden ya

da çeşitlerinden biri olarak adlandırılan Alzheimer Hastalığına yakalanmaktır. Dünyada her 3 saniyede bir kişiye demans teşhisi koyulmaktadır. İnsanları ve yakınlarını adeta sürdüren, bu insanların tümünün acı çekmelerini sağlayan bu korkutucu hastalıklara yakalanıldığı zaman bakım hizmetleri ve daha ötesi olarak hastanelerde palyatif bakım desteklerinin alınması ihtiyacı kaçınılmaz olmaktadır.

Demans ya da bunamaya bağlı sorunlar insanların korkulu rüyası...

Dünya Sağlık Örgütü 2019 yılı verilerine göre dünya çapında 50 milyon civarında insan demans hastası, % 60'ı düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşamaktadır. 60 yaş ve üstü genel nüfus içerisindeki demansı olanların %5-8 arasında olduğu, demans hastalarının top-

lam sayısının 2030'da 82 milyona, 2050'de ise 152 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. Bu artışın büyük bir kısmını düşük ve orta gelirli ülkelerde yaşayan insanlar oluşturmaktadır. Ülkemizde ise nüfusunun %1 inin Alzheimer hastası tahmin edilmektedir. Bu yaklaşık veriler bilinen ve teşhis edilen insanları içerdiğinden aslında gerçek rakamların çok daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.

Bağımlı olmayı gerektiren en önemli sorunlardan birisi hafıza bozukluğu...

Demans ya da diğer adıyla bunama; hafızada bozulma, düşünme, davranış ve günlük aktiviteleri gerçekleştirme yeteneğinin olduğu bir sendromdur. Demans temel olarak yaşlı insanları etkilese de, yaşlanmanın normal bir parçası değildir. Dünya Sağlık Örgütü 2019 yılı verilerine göre Dünya çapında, yaklaşık 50 milyon üzerinde demanslı insan vardır ve her yıl yaklaşık 10 milyon yeni vaka daha bu sayıya ilave olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya çapında demans ölümlerinin 2015-2030 arasında %40'tan fazla artacağı tahmin edilmektedir.

Demanslı hastaların birçoğu Alzheimer hastası...

Alzheimer hastalığı ise demansın en sık görülen şeklidir, demanslı hastaların %60-70'inde bulunabilir. Demans, dünyadaki yaşlı insanlar arasında engellilik ve bağımlılığın ana nedenlerinden biridir. Demans, sadece demanslı insanlar için değil, aynı zamanda onların bakıcıları, aileleri ve genelindeki toplum üzerinde fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik bir etkiye sahiptir. Her yıl Alzheimer hastalığı ve diğer demans formlarından ölen yüzbinlerce kişinin her yıl yaşamın son dönemlerinde palyatif bakıma ihtiyacı olduğu bir gerçektir. Bu tahmin muhtemelen yetersizdir, çünkü birçok demans ve Alzheimer hastası bu hastalığa yakalandığına dair tanı koyulamadan sürünerek yaşamlarını kaybetmektedirler.

İfade edilen çeşitli rakamlar, yaşlılık döneminde diğer sağlık nedenlerinden dolayı ölen veya palyatif bakımdan fayda sağlayabilecek demanslı yaşayanları kapsamamaktadır. İfade edilen rakamlara demans ile yaşayan, yaşamın sonuna gelmeyen, ancak yaşam süresince ağrı ve diğer belirtileri olan demans tanısı almamış olanlar da dahil değildir.

Palyatif bakım hem bakılana, hem de bakana destek sağlar...

Palyatif bakım demans ile yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda bakıcılar ve aile üyeleri için hayata destek sağlar. Bu, kişi merkezli bakım, bakımın sürekliliği, psikososyal ve manevi destek, şikayetlerin ve bulguların optimal tedavisi ve konfor sağlanması, aile bakımı ve sağlık ekiplerinin katılımı ve eğitiminin sağlanması dahil olmak üzere kilit müdahalelere odaklanan bir yaklaşımla başarılı olabilir. Palyatif bakım yaklaşımı, disiplinler arası bir ekibe dayanıyor ve ev, konut ve uzun süreli bakım merkezleri, toplum ve hastaneler gibi birçok alanda uygulanabilmektedir.

Palyatif bakım aynı zamanda ulusal sağlık kaynaklarının da doğru yönetilmesini sağlar...

Palyatif bakımın, yaşamı sınırlayan hastalıklarla yaşayan insanlar için aşırı agresif, külfetli veya boşuna tedaviden kaçınılmasına yardımcı olduğu gösterilmiştir. Palyatif bakım toplumunun odağı, insanlar ve aileleri için yaşam kalitesinin sağlanması üzerine olmasının yanı sıra, maliyet kontrolü açısından da etkili bir yaklaşımdır. Palyatif bakımın, kanser ve diğer yaşamı sınırlayan hastalıklar açısından hastaların bakım masraflarını ne kadar azaltacağı ve yaşam kalitesini ne kadar arttırdığı açıkça görülen bir gerçektir. Demanslı hastalar için palyatif bakımın

Palyatif bakım demans ile yaşayan insanların yaşam kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda bakıcılar ve aile üyeleri için hayata destek sağlar.

maliyet etkinliği üzerine ileri araştırmalar yapılması ve elde edilen bilgilere göre insani değerleri korumak kaydıyla politikalar düzenlenmesi kaçınılmazdır.

Palyatif bakımın verilmesinde zorluklar ve ihtiyaçlar...

1. Demans hastalarına kaliteli palyatif bakım sağlanması için birçok engel vardır. Özellikle daha az gelişmiş sağlık sistemi olan ülkelerdeki hafifletici bakım savunucuları, bunama yaşayan insanlar için erken tanı eksikliğinin tedavi ve bakıma erişimi engelleyen başlıca konulardan biri olduğunun farkındadır. Buna ek olarak özellikle demans ile yaşayan birçok insanın uzun süreli bakım ve hemşirelik hizmeti verilebilen kurumlarda, demans hastalarına bakım veren kişiler için hastanede yatma sürecindeki destekler ve demansa bağlı sorunları hafifletme konusunda bilgi, beceri ve eğitime ihtiyaç duyulmaktadır;

Palyatif bakım kişi odaklı bir yaklaşımdır ve gerekliliği konusunda teşhis koyulduğunda imkân olarak kullanılabilir olmalıdır.

2. Toplumlarımız yaşlandığından, yaşlı bireylerimiz için yaşamları boyunca ve yaşamlarının sonuna kadar; doğru, kişiye odaklı bakım ihtiyaçlarını sağlamak üzere dünya standardında, sağlık ve sosyal bakım hizmetlerini kurmamız kesinlikle temel bir gerekliliktir.

3. Yaşlı insanlarda yaşanan sorunlarda; tedavinin mümkün olma-

dığı durumlarda bile, kişilere özgü yapılabilecek birçok şey vardır. Bu insanlar için hafifletici bakım yaklaşımı demans ve diğer yaşamı sınırlandıran koşullarla yaşayan ve ölmekte olan insanların için mevcut olmalıdır.

4. Palyatif bakımın insan onuruna yakışır şekilde verilebilmesine yönelik sosyal devlet yapısının geliştiği ileri ülkelerde ulusal demans stratejileri geliştirilmiş ve uygulamaya koyulmuştur. Palyatif bakım kişi odaklı bir yaklaşımdır ve gerekliliği konusunda teşhis koyulduğunda imkân olarak kullanılabilir olmalıdır. Ulusal demans stratejilerinin gelişimi ve uygulanabilirliği için ülkelerde birçok kurumlar çalışmaktadır ve çalışmalarının uygulamaya dönüşmesi içinde bakanları çalışmalara duyarlı olmak konusunda sürekli moti-

ve etmektedirler. Özellikle tüm ülkelerin devlet yönetimleri ve bakanları; demans stratejileri ile ilgili ulusal çalışmalar, ölümün zamanında tanınması ve yaşamın sonlanmasının erken evrelerinde dahi insanlara desteğin sürdürülmesi, yaşamın son evreleri için yapılması gereken hazırlık çalışmalarının ülke genelinde uygulamaya koyulması ile ilgili daha duyarlı olmasına ihtiyaç var.

5. Demanslı hastalara ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik verilecek palyatif bakım hizmetlerinde görevli tüm sağlık çalışanlarının ve bakıcılarının palyatif bakım konusunda eğitim almalarını sağlamak için tüm sağlık ve sosyal bakım işgücü eğitim müfredatlarının da geliştirilmesine, yaygınlaştırılmasına ihtiyaç vardır.
6. Dünyanın her ülkesindeki demanslı hastalar için demanslı hastaların yakınları veya ilgili devlet kuruluşları bakım evleri ve huzur evleri de dâhil olmak üzere uzun süreli bakım kuruluşlarıyla sıklıkla ilgilenmek durumundadır. Bu tesislerdeki tüm personelin palyatif bakım konularında asgari temel eğitimi aldığından emin olmak için ilgili devlet otoritelerinin, bakanlıkların, hukuk birimlerinin, akademilerin azami dikkati göstermeleri zorunludur.
7. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde demansa sahip hastalar için palyatif bakıma daha fazla araştırma fonu ve imkanlar tahsis edilmelidir. Demans hastaları için palyatif bakım çevresindeki ihtiyaç, hizmet sunumu, ekonomi ve politikalar konusunda günümüzde sınırlı bilgi vardır.
8. Demans veya diğer koşulların bir sonucu olarak olsun, yaşlı insanların ağrılarının dindirilmesinde reçete kontrollü verilen ilaçlarda dâhil olmak üzere ağrı ve acıyı gidermek için uygun ilaçlar uygulanabilir ve erişilebilir olmalıdır.
9. Demans hizmetlerinin geliştirilmesi ve sağlanması için finansman tahsisi ise önemli bir sorundur. Özellikle demans, Alzheimer gibi hastalığı olan insanlar ile palyatif bakıma ihtiyaç duyan insanların ömürleri boyunca bakım hizmetlerini kesintisiz, eksiksiz almasının temini son derece önemlidir. Tabii ki burada bakım hizmetini sunan yardımcı personelinde iyilik hallerinin unutulmaması ve desteklenmesi de olmazsa olmazdır.